

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via San Daniele, 88
Tel. 53263 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marion - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inozemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVIII - N. 4 (363)

Udine, 28. februarja 1967

Izhaja vsakih 15 dni

Sestanek izvršnih odborov Slovenske kulturno-gospodarske zveze in Unione degli Italiani za Istro in Reko

V Gorici razpravljali o problemih slovenske manjšine v Italiji in italijanske v Jugoslaviji

Poleg najvidnejših predstavnikov obeh jezikovnih skupnosti so bile prisotne tudi oblasti in visoke osebnosti, med katerimi italijanski konzul v Kopru in jugoslovanski v Trstu - Pozdravne brzojavke državnega podtajnika poslance Cecherinija, predsednika in podpredsednika deželne vlade Berzantija in Giacomettija ter poslance Zuccallija - Goste je pozdravil goriški župan Martina - Poročila sta podala: Boris Race za slovensko jezikovno skupnost in Antonio Borme za italijansko - Obširna in koristna diskusija - Izidor Predan orisal kritično stanje slovenske jezikovne skupnosti v videmski pokrajini

V soboto 18. in nedeljo 19. t.m. se je vršil v Gorici v palači Attems shod, katerega so se udeležili predstavniki slovenske manjšine v Italiji in italijanske v Jugoslaviji.

Sestanek — ki so ga karakterizirali govori, izčrpne intervencije in koncert italijanskih pevskih zborov iz Jugoslavije in slovenskih iz Italije — je znatno pripomogel, da se je bolj jasno prikazalo stanje obeh manjšin in njihovih potreb in da se še bolj utrdi prijateljska vez med obema skupnostima, ki morata več ali manj reševati iste probleme.

Delegacijo slovenske jezikovne skupnosti so sestavljali člani izvršnega odbora Slovenske kulturno-gospodarske zveze med katerimi tudi zastopniki slovenske skupnosti videmske pokrajine Izidor Predan, Marjan Kont, Viljem Cerno in naš glavni urednik Vojmir Tedoldi, predsedoval pa ji je inž. Boris Race. Italijanski delegaciji Unije Italianoj za Istro in Reko je predsedoval prof. Antonio Bor-

nam nihče ne more očitati nedoslednosti sprico našega prej omenjenega stališča, da je treba manjšinska vprašanja reševati iz vidika notranje politike.

V razmerah, v katerih ne uživamo niti administrativne dvojezičnosti, dokler se namreč ne moremo sproščeno v kateremkoli uradu ali na sodišču pogovoriti v materinem jeziku, dokler ne moremo niti ustno niti pisмено v odnosu do javnih oblasti izraziti svojih misli, ki jih do potankosti vsakdo lahko izrazi le v lastnem jeziku, dokler ne bomo videli, da na odgovornih mestih sede tudi Slovenci, dokler ne bomo videli slovenskih javnih napisov, dokler ne bodo slovenske kulturne, gospodarske, športne in druge organizacije resnično in povsem izenačene s podobnimi italijanskimi, dokler ne bomo skratka enakopravni na gospodarskem, političnem in kulturnem področju, vse dotlej bo v nas občutek manjvrednosti, vse dotlej bo asimilacijski proces odjedal kose našega narodnega telesa.

Zaradi vsega tega ostajajo še vedno v polni veljavi zahteve, ki smo jih skupno formulirali na zadnjih dveh srečanjih in ki smo jih ponovili na glavnem svetu SKGZ, ki je zasedal pred dvema mesecema. Na tem zasedanju smo tudi zahtevali, naj se poleg celotnega reševanja naših vprašanj, vzporedno in nujno tudi rešujejo še druga, kot: razširiti zakon o slovenskih šolah na videmsko pokrajino.

Ob vseh teh zahtevah moramo poudariti, da čas danes hitreje dozoreva. Hitrejše dozorevanje je zaznavno predvsem v vedno novih splošno demokratičnih pridobitvah, v stremeljenju državljanov po še bolj sproščenih družbenih razmerah, v katerih žele živeti.

Misel, ki je bila izražena na našem srečanju pred dvema letoma, da se obe Zvezi zavzemata za čimboljše odnose med obema mejnima državama, Jugoslavijo in Italijo in za čim tesnejšo povezavo med obema mejnima področjema, je v tem času dobila konkretno obliko v večji sprostivni prehajanja meje in v krepitvi gospodarskega sodelovanja. Prav v integriranju gospodarstev na obeh straneh meje vidimo jamstvo za trajnejšo in močnejšo povezavo, kajti medsebojna gospodarska odvisnost bo poglobila tudi medsebojno spoštovanje, kar se bo nujno moralo odražati tudi v odnosu do manjšin.

Z enako pozornostjo in zanimanjem je sledilo poročilo prof. Antonija Bormeja v imenu italijanske manjšine (Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume), ki živi na ozemlju SR Slovenije in SR Hrvatske in katerega glavne točke prinašamo v italijanskem tekstu na četrti strani. V celoti ga bomo objavili kot priloga skupno s poročilom Borisa Raceta v prihodnji številki.

Pogled v dvorano Attems v Gorici, kjer se je vršilo tretje skupno zasedanje italijanske manjšine v Jugoslaviji in slovenske v Italiji. Prisostvovala so tudi oblasti, med katerimi italijanski konzul v Kopru in jugoslovanski v Trstu, poslanci, deželni svetovalci, goriški župan in druge visoke osebnosti

Poročilo Borisa Raceta

V palači Attems je podal poročilo v imenu slovenske manjšine predsednik SKGZ inž. Boris Race, katerega so udeleženci poslušali z velikim zanimanjem in ga odobraval z navdušenim plaskanjem. Poročilo je bilo izčrpno, jasno, obširno in natančno, in več kot vse, dokumentirano.

Začel je tako-le: Mislimo, da se ne grešimo proti skromnosti, če trdimo, da smo prispevali k določenemu razčiščenju pojmov pri nas, predvsem na Tržaškem in na Goriškem.

Gledanje na manjšino kot na tuje telo je povzročalo in povzroča samo njeno večjo izolacijo in oddaljevanje od države. V obeh primerih se izvaja nad manjšino nasilje, ki ni v skladu niti z demokratičnimi načeli niti s humanostjo, ki mora premevati današnje odnose med ljudmi. Treba je iti v jedro stvari, ki hkrati pomeni tudi preventivno zdravljenje: izhajati je treba iz dejstva, da so pripadniki narodnih manjšin državljani iste države kot pripadniki večinskega naroda, da jim je treba zagotoviti podobno kot vsem drugim državljanom enako ravnanje v gospodarskem, političnem in kulturnem pogledu, jim priznavati enake narodne pravice, enake pravice do njihovega jezika kot pripadnikom večinskega naroda, treba jim je zagotoviti in zaščititi njihove značilnosti, jim ustvariti varno in domače počutje, jim omogočiti skratka, da bodo kot državljani zadovoljni.

Pregled tega, kakšni ukrepi so bili v minulih dveh letih sprejeti v korist slovenske manjšine v Italiji, bo kratek.

Sprejet je bil zakon o osebnih imenih, ki določa, da smejo starši dajati otrokom osebna imena tudi v pisavi priznanih narodnih manjšin. Na ta način se je torej zaključil tudi ta neprijetni ostanek fašistične zakonodaje.

Deželni svet Furlanije - Julijske krajine je pri predsedstvu deželnega odbora ustanovil referat, ki naj bi se spremenil v urad za narodne manjšine. Kakšno delo je doslej opravil referat, nam še ni znano, ker ni bilo o tem še poročila.

V Trstu in Gorici sta bila v tem obdobju obnovljena občinska in pokrajinska odbora, v katere so bili izvoljeni tudi Slovenci. To je pomemben udarec nazadnjaškim silam, ki bi Slovence še vedno v vsakem pogledu hotele zadrževati na stopnji državljanov druge vrste. Razen Slovenskega gledališča v Trstu so tudi druge naše članice in druge slovenske ustanove v tem obdobju začele dobivati podporo iz javnih sredstev. Toda vse te podpore so do sedaj tako omejene, da imajo le simboličen značaj.

Stanje v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini je nespremenjeno. Tamkajšnji Slovenci ne uživajo še niti ene narodnostne pravice. V takem stanju so lanskega oktobra beneški Slovenci pričakali stoletnik pripadnosti k Italiji. Njihovi zastopniki in zastopniki kanalskih Slovencev so ob tej priložnosti naslovili pretresljivo spomenico na predsednika republike, ki se je tedaj mudil v teh krajih.

me. Obe delegaciji je pred sestankom sprejel na sedežu občine goriški župan Michele Martina in jim izrekel dobrodošlico; vljudno je pozdravil tudi mnoge druge prisotne, med katerimi italijanskega konzula v Kopru dr. Amedea Cerchionija, jugoslovanskega konzula v Trstu Jožeta Gačnika, predsednika goriške pokrajine dr. Bruna Chiantarollija, tržaškega občinskega odbornika Dušana Hreščaka, številne občinske odbornike in deželne poslance in druge osebnosti političnega in kulturnega življenja.

Za sprejem in bratsko gostoljubnost sta se zahvalila prof. Borme in inž. Race.

Na zasedanju mešane jugoslovansko-italijanske komisije je bila sklenjena ustanovitve prepotrebne strokovnega zavoda tehniške smeri v Trstu. Napovedana je tudi ustanovitev enakega zavoda komercialne smeri v Gorici.

Bolj dolg je seznam neizpolnenih potreb naše manjšine, ki so bile našteje v skupnih zaključkih pred dvema letoma. Spomenica o soglasju še vedno ni notranje pravno obvezna, zaradi česar ni niti na Tržaškem — razen redkih izjem — še uveljavljena pravica uporabe slovenskega jezika v uradnih stikih. Na sodišču je slovenski jezik celo prepovedan. Še vedno ni pravičnega zastopstva Slovencev v uradih, državnih ustanovah, v sodstvu in v komisijah.

Na šolskem področju so še vedno velike pomanjkljivosti v zvezi z izvajanjem šolskega zakona.

Kakor že omenjeno, se niti vse bistvene obveze Posebnega statuta, ki je sestavni del mednarodnega sporazuma, ne izpolnjujejo. Ponovno moramo od tej prilike poudariti, da odklanjamo prakso reciprocitete pri sklepih o izvajanju določb sporazuma. Najbolj avtoritativna obsodba takega postopka je sklep, ki je bil sprejet po razgovorih med predsednikom Morom in Stambolijem, da je treba prav ta sporazum izvajati ne samo po črki, ampak tudi po duhu.

Zaradi naše zahteve, da se ta mednarodni sporazum mora v celoti izvajati,

ANALIZA IZSELJEVANJA

NAJVEČ EMIGRANTOV IZ VIDEMSKÉ POKRAJINE

V letu 1964 se je iz Furlanije - Julijske Benečije izselilo 10.521 oseb - Najvišji odstotek odpade na vasi Beneške Slovenije - Precej povratnikov iz emigracije in zato je dejanski primanjkljaj nizek - Statistični podatki za celotno deželo

Vprašanje izseljevanja zaradi dela je eno najbolj perečih v deželi Furlaniji-Julijski krajini (posebno še v slov. vaseh Beneške Slovenije) in zlasti v videmski pokrajini ga deželni organi spremljajo z največjo pozornostjo. V teh dneh so objavili v tej zvezi statistične podatke o zaposlitvenem izseljevanju v inozemstvo za leto 1964. Ti podatki se nanašajo na gibanje oseb, ki se izseljujejo v inozemstvo, da tam opravljajo kakšno obrt ali poklic bodisi samostojno ali pa v odvisnosti, kakor tudi na tiste osebe, ki odhajajo na delo ali pa se za stalno izseljujejo v tujino na poziv sorodnikov, ki so že prej emigrirali.

Po teh podatkih se je v letu 1964 iz Furlanije-Julijske krajine izselilo skupno 10.521 oseb, od katerih 9.788 ali 93 odst. iz videmske pokrajine, 470 ali 5 odst. iz tržaške in 263 ali 2 odst. iz goriške pokrajine.

Iz analize izseljevanja v posamezne države pa izhaja, da se 95 odst. emigran-

to v naše dežele izseljuje v države evropske celine, kamor jih odhaja 9.946. Na prvem mestu je Švica s 5.784 emigranti, nato pa sledijo: Zahodna Nemčija s 1.569, Francija s 1.431, Luksemburg s 673, Belgija s 145, Velika Britanija s 100 emigranti in nato ostale države. V izven evropske države ameriškega območja se je skupno izselilo 336 emigrantov, od katerih 197 v Kanado, 106 v ZDA in 18 v Venezuelo, na področje Oceanije se je podalo 182 emigrantov, v Afriko 54 in v Azijo 3.

V istem razdobju, to je v letu 1964, se je povrnilo iz emigracije v našo deželo skupno 8.930 oseb, kar pomeni da znaša dejanski »primanjkljaj« v emigrantskem gibanju v inozemstvo le 1591 oseb.

Iz primerjave med izseljenimi in povratniki iz vsake posamezne dežele je mogoče ugotoviti, da je v omenjenem letu številno izseljenih v Zahodno Nemčijo, Francijo, Luksemburg, Veliko Britanijo in Švico bi-

lo večje od števila povratnikov, nasprotno pa je bilo število izseljenih v Belgijo manjše od števila povratnikov. Kar zadeva izvenevropske dežele je izseljevanje v Afriko in v Azijo bilo manjše od povračanja iz njih. Nasprotno pa se je večje število emigrantov v Kanado in v ZDA, in v manjšem obsegu tudi v Avstralijo, za stalno naselilo v teh deželah, zaradi česar je število povratnikov zelo skromno.

Glede na gostoto stalnega prebivalstva v naši deželi je število izseljenih v letu 1964 doseglo 8,7, število povratnikov pa 7,3 osebe na 1.000 stalno bivaajočih prebivalcev, kar pomeni izgubo 1,4 prebivalca na 1.000 stalno bivaajočih. Ta delež narašča do 1,8 promil (kar ustreza 12,7 izseljenih in 10,9 povrnjenih) v videmski pokrajini, ter pada na 0,8 promil (1,9 izseljenih proti 1,1 povrnjenih) v goriški pokrajini in na 0,4 promil (1,5 izseljenih proti 1,1 povrnjenih) v tržaški pokrajini.

Koristna in zanimiva razprava

Sledila je živahna razprava, v kateri so člani obeh delegacij posegli v obsežno perečo manjšinsko problematiko.

Stanje slovenske manjšine v videmski pokrajini je izčrpno orisal podpredsednik SKGZ Izidor Predan, ki je med drugim dejal:

«Do tu smo čuli samo poročila tistih naših predstavnikov, ki predstavljajo področja, kjer manjšina nekako živi, čeprav ne v rožnatih razmerah. Jaz pa, kljub dobri volji, kar se tiče življenja slovenske manjšine v videmski pokrajini, nimam povedati nič dobrega, kratkoma zato ne, ker pozitivnih stvari ni.

Težko je biti član manjšine, zakaj že sama pripadnost k tej postavlja človeka v neenak, podrejen položaj. Če pa manjšina h kateri pripadaš, ne uživa nobenih pravic in se mora šele boriti za priznanje lastne narodnosti, potem je položaj še bolj žalosten. Če k temu dodamo še preganjanje, češ da je protidržavni element vsakdo, ki se

poteguje za uradno priznanje manjšine kot take, pa smo priča največje žalitve njenih pripadnikov.

V takšno manjšinsko skupino sodimo Slovenci videmske pokrajine. V podrejenem položaju smo ne samo v odnosu do pripadnikov večinskega naroda, temveč tudi v primerjavi z našimi brati v Trstu in Gorici.

Res nismo danes več predmet fizičnega preganjanja in obračunavanja, za kar se moramo zahvaliti določenemu demokratičnemu razvoju v državi, vendar pa so strah in njegove posledice ostale. Bolje kot v preteklosti pa je samo to, da imamo danes svoje prosvetno društvo, ki se razvija in po svojih močeh širi med domačim prebivalstvom slovensko kulturo, da imamo nadalje svoj 15-dnevnik »Matajur«, ki ima nekoliko lažje življenje kot prva leta, kakor tudi, da je pred mesecem dni začel izhajati »Dom«, prvi verski časopis v zgodovini videmskih Slovencev. To je vse. Nimamo pa slovenskih šol, kjer bi se ljudje naučili pisati in čitati v materinem jeziku. Oblasti v videmski pokrajini o slovenskih šolah nočejo niti slišati. Nekateri pravijo, da jih morajo ljudje zahtevati, v resnici pa segajo zadeve zahteve našega ljudstva daleč nazaj v zgodovino. Že leta 1862 je Andrej Komel v »Novicah« zapisal: »Kar ljudske šole zadeva, se nič kaj posebnega ne sliši, upati pa je, da bojo verli domorodci, katerim je za prid in omiko naroda mar, se za to reč potegovali. Z združenimi glasmi kličemo neprenehoma in prosimo odkritoserčno za to, kar nam gre — naj bi bili vslišani!«.

Zelje in zahteve po slovenskih šolah in po spoštovanju našega jezika so se ponavljale skozi celih sto let italijanske vladavine. Ponavljale so se tudi pod fašizmom in marsikateri beneški Slovenec je zaradi tega postal žrtev fašistične strahovlade. Po osvoboditvi in sprejemu demokratične ustave smo trkali na stotero vrat in postavljali zahtevo, naj bi se tudi z nami ravnalo tako, kot z ostalimi Slovenci v Italiji. Naleteli smo na gluha ušesa. Maja meseca leta 1949 je na konferenci DFS v Čedadu 180 delegatov Beneške Slovenije zahtevalo slovenske šole in spoštovanje ustavnih določil glede uživanja manjšinskih pravic. To so nekaj

(Nadaljuje na 2. strani)

POMEMBNO SREČANJE V VIDMU

Sporazum za valorizacijo Kanina

Pred nedavnim so se sestali v Vidmu predstavniki furlanske družbe «Isa Nevea» in «Nevea Canin» s slovenskimi predstavniki turističnih ustanov, da so razpravljali, kaj je potrebno ukreniti, da bi turistično valorizirali Kanin, ki bi lahko postal tako letno kakor tudi zimsko središče.

S slovenske strani so bili prisotni ravnatelj Zavoda za prevoze iz Slovenije Stane Štok, načelnik turističnega urada Slovenije inž. Viktor Klanjšček, predstavnik turističnega urada v Bovcu Ciril Jonko in predstavnik gostinskih obratov v Bovcu Jože Vrbančič in Andrej Strgulc. Iz italijanske strani pa predsednik družbe «Isa Nevea» Lao Menazzi Moretti, predsednik družbe «Nevea Canin» geom. Bruno Paviotti in tehnična izvedenca teh dveh družb inž. Diego Carpenedo in arhitekt Giacomo della Mea.

Na tem sestanku so proučili besedilo načrta o medsebojnem tehničnem in turističnem sodelovanju za valorizacijo Kanina. Govora je bilo tudi, da bi na italijanski in jugoslovanski strani Kanina

zgradili vlečnico do njegovega vrha tako da bi lahko turisti neovirano prehajali z enega pobočja na drugega. V Jugoslaviji imajo že v načrtu zgraditev dveh žičnic, ki bi se iz Bovca vzpenjali na Osojnico, ki je visoka 2.260 metrov, zraven Kaninske prevale, kjer naj bi zopet namestili štiri vlečnice v smeri proti številnim okoliškim smučiščem. Italijanski načrt pa predvideva postavitev več vlečnic za smučarje do Kaninske prevale na italijansko-jugo slovenski meji. Razen tega namestavljajo Italijani zgraditi v Nevejski prevali večji «rezidencijalni center», za katerega se zanima predvsem občina Kluže (Chiusaforte), ki je sama dala pobudo za to, kajti tudi v tem predelu videmske pokrajine propada gospodarstvo iz dneva v dan zaradi nenehne emigracije.

Ob koncu sestanka, ki je potekal v vzdušju dobrega sosedskega odnosa, so sklenili sporazum o sodelovanju za valorizacijo Kaninskega področja, saj pogojev za okrepitev turizma tudi v tem kotičku ne manjka.

Iz Nadiške doline

Stavka študentov

Tudi čedadski študentje, ki obiskujejo klasično gimnazijo «P. Diacono», učiteljske in strokovne šole so stavkali, ker zahtevajo, da bi se ustanovila univerza v Vidmu. Sedaj morajo namreč na visoke študije na univerzo v Trstu, Benetke ali v Padovo, kar je v zvezi z velikimi stroški in zato je marsikomu študij na univerzi onemogočen.

Zasejali bodo sto tisoč iker

Na pobudo konzorcija za ribolov v Furlaniji in s sodelovanjem športnih ribičev so te dni zasejali v vodovje čedadskega okoliša in Nadiške doline sto tisoč iker postarvi, da se bodo tam razmnožile. V Nadižo v čedadski občini so spustili 15 tisoč iker, v sovodenjski, grmeški, tavorjanski, špeterski, šenlenarški, dreški in podboneški pa po 10 tisoč.

Demografsko gibanje

Meseca januarja t. l. je bilo v čedadski občini tako-le demografsko gibanje; rodilo se je 15 otrok (8 dečkov in 7 deklic), v občino se je priselilo 23 ljudi, izselilo se jih je pa 42, porok je bilo 7. Dne 31. januarja je tako čedadsko občina štela 10.788 ljudi.

Srednje

Iz občinske seje

Na zadnjem zasedanju občinskega sveta so med drugim sprejeli tudi nove tarife za trošarinski davek za tekoče leto in dali županu mandat, da zaprosi deželno za prispevek, s katerim bodo preuredili šolske prostore v Gorenjem Trbilju. Sklenili so tudi vzeti dva milijona 700 tisoč lir posojila, da bodo asfaltirali del ceste, ki vodi iz Sredenj do razpotja proti Gorenjem Trbilju. Ob koncu zasedanja pa so imenovali Maria Černetiča za predstavnika šolskega patronata v občinskem svetu.

Nesreča ne počiva

V čedadsko bolnico so morali peljati 64 letnega Ivana Petrusso iz Trbilja, ker je tako nesrečno

padel doma v hiši, da si je zlomil več reber. Zdravniki so izjavili, da bo ozdravil, če ne nastopijo komplikacije, v enem mesecu.

V bolnico je moral tudi 18 letni Mihael Qualizza, ker se je uredal s sekuro v desno nogo, ko je sekal drva. Ozdravil bo v dveh tednih.

Ni jih več med nami

V letu 1966 so umrli ti-le iz obliške fare: V Nemčiji se je smrtno ponesrečil 54 letni Klinčanov Bepo; na hitrico je umrl 65 letni Giuseppe Bledig - Zef; v Saligoju je umrl 60 letni Angelo Predan, v Oblici pa 76 letni Sandrin.

Poročili so se

V lanskem letu so se poročili te-li pari: Marchig Klara z Ruchin Gildom iz Sv. Štoblanka (odšla sta v Kanado), Blažinova Silvana s Fanfara Arcangelom iz Cervignana in Marchig Elsa s Sniderom Vittorijem iz Čedada.

Sv. Peter Slovenov

Načrt za novo cesto

Zvedelo se je, da je bil odobren načrt za gradnjo ceste, ki bo povezovala Kočevarje z Altovico. Stroške, ki bodo znašale 28 milijonov lir, bo krilo deželno priselništvo za kmetijstvo. Ta cesta bo brez dvoma velikega pomena, saj bo valorizirala obsežno kmetijsko in gozdno področje, ki se razprostira tod okoli.

Župana iz Špetra in Sovodenj Pri deželnem podpredsedniku

Pred dnevi so šli špeterski župan Gino Corredig kot predsednik turističnega društva in sovodenjski župan Cernotta ter predsednik čedadskega planinskega društva Angelo Polano v spremstvu deželnega svetovalca Romana k deželnemu priselidniku za turizem dr. Giacomettiju. Obrazložili so mu načrt za turistični razvoj Nadiških dolin, ki so ga izdelali izkušeni pooblaščenca.

Ob tej priliki je špeterski župan tudi v imenu drugih občin prosil, naj bi dežela dala svoj prispevek za gradnjo smučarske

vlečnice na Matajur in za gradnjo planinske kočice na vrhu tega hriba, ki je najvišji vrh Beneške Slovenije. Vse to naj bi pomagalo, da bi se okrepil turizem na tem področju in prinesel ekonomske koristi lokalnemu prebivalstvu.

Podbonesec

Javna dela

Občinska administracija je v teh dneh dala v zakup več javnih del, med temi tudi gradnjo novega vodovoda v Počeri in Gorenjem Mersinu, za kar bo treba potrošiti več kot 14 milijonov lir. Zgradili bodo tudi poljsko pot, ki bo vezala gorsko vas Vrh (Spignon) z Ofjanom (Pegliano). To delo bo stalo več kot devet milijonov lir. Dežela bo dala 98 odstotno prispevka na celotne stroške.

Udaril se je v čelo

Angelo Černet iz Črnega vrha se je pri padcu močno udaril v glavo in so ga morali zato peljati v čedadsko bolnico. Zdravniki so izjavili, da bo ozdravil v približno dveh tednih.

TAVORJANA

Ljudska gradnja

Na svojem zadnjem zasedanju je občinska komisija za gradnjo, kateri je predsedoval geom. Delfo Benati, pregledala 14 načrtov: štirje se nanašajo na gradnjo novih stanovanjskih hiš, med katerimi gradnja kanonike v Prestintu in rekreacijski prostori za mladino. Ostalih deset načrtov pa se tiče preureditve in modernizacije že obstoječih poslopij.

Smrtna kosa

Pred dnevi je umrl 56 letni Vittorio Makorig iz Mažerol. Zadel ga je srčna paraliza. Sprva so mislili, da je umrl zaradi posledic nekega prepira, o katerem smo zadnjič pisali, a potem se je izkazalo, da nima njegova smrt nič skupnega s preprirom. Trgovinska izmenjava z Jugoslavijo

Iz Terske doline

Deželni prispevek za zemljiško izboljšavo

Pred dnevi se je sestel na občini v Tržizmu (Tricesimo) svet konzorcija «Torre - Cornappo» (Ter-Krnahta) za zemljiško izboljšavo predgorskega področja, ki se razprostira v občinah Čenta, Tržizem, Neme, Ahten, Reana in Povoletto.

Sestanka so se udeležili predsednik konzorcija Otello Paoloni, Marino Silvestri kot zastopnik deželnega priselidništva za kmetijstvo, župan iz Povoletta geom. Enzo Ballico in vsi svetovalci zastopanih občin.

Razpravljali so predvsem o načrtih, kaj bi bilo potrebno ukreniti, da bi se tudi ta predel videmske pokrajine mogel dvigniti iz pasivnosti, saj ima zelo ugodno lego. Sklenili so tudi, da bodo pristopili v ustanovo Združenih konzorcijev videmske pokrajine, da bodo na ta način deželni olajšav, do katerih morejo priti z interesiranjem te ustanove.

Med zasedanjem je predsednik tudi povedal, da je deželno priselidništvo za kmetijstvo dalo sledeče prispevke: 5 milijonov lir za izboljšanje poljske poti, ki vodi iz doline «Chiaron» v Sedigli proti Nemam; 8 milijonov 75 tisoč lir za otvoritev poljske poti v

Iz Krnatske doline

Načrt za obnovo Nem

Na zadnjem zasedanju občinskega sveta, katerega se je udeležil tudi deželni odbornik adv. Comelli, so na široko razpravljali o načrtu za obnovo Nem, ki so bile, kot znano, med vojno skoraj do tal požgane. Za rekonstrukcijo je bilo lani nakazanih 80 milijonov lir. Najprvo namestavljajo urediti notranje vaške ceste, kanalizacijo, javno razsvetljavo, tratoarje ob glavni cesti, ki vodi skozi vas in preurediti prostor starega pokopališča. Z denarjem, ki so ga dobili sedaj, bodo izvedli večina teh javnih del.

Smrtna kosa

Zadnje dni januarja smo sprejeli k zadnjemu počitku Valentina Vignata iz Vizonta. Njegovega pogreba se je udeležilo izredno dosti ljudi, kajti rajnik Valentin je bil poznan daleč naokoli. Zapušča v veliki žalosti ženo in sinove.

Iz Rezjanske doline

Rezjanska folklorna skupina v Milanu

«Piccolo teatro» v Milanu je organiziral v dnevi od 23. februarja do 5. marca vsedržavni nastop domačih plesov in pesmi. Za to veliko manifestacijo se je prijavila tudi rezjanska folklorna skupina, ki jo sestavlja 12 plesalcev in trije godci. Oblečeni bodo v značilno rezjansko narodno nošo in bodo zastopali Furlanijo-Juljsko Benčijo.

Rezjanska folklorna skupina se je že večkrat dobro uveljavila na nastopih tudi izven domače pokrajine in v inozemstvu. Leta 1930 je zelo uspešno nastopila v Montecatini, leta 1932 pa v Trentu in Roverettu. Pred parimi leti

je nastopila tudi v Piranu in Portorožu (Jugoslavija) in na štehtih lokalnih manifestacijah.

Kot znano, je v tem zadnjem času dala dežela svoj prispevek za okrepitev folklorne skupine kajti od plesalcev jih je šlo precej v inozemstvo na delo in tudi narodne noše je bilo potrebno obnoviti.

Nov župnik

Preteklo nedeljo so v Ravencoli slovesno sprejeli novega župnika gospoda Alfonsa Barazzuttija. Cerimonije se je udeležil tudi škofov delegat monsignor Mario Ferrigutti. Na koru je pel pevski zbor iz Možnice (Moggio). Novi župnik prihaja namreč iz Možnice, kjer je bil kot kaplan od 1962. leta.

Imenovali so občinskega stražnika

Občinski odbor je na svojem zadnjem zasedanju, ki je bilo pred nedavnim, sprejel v poskusno službo za občinskega stražnika za dve leti 30 letnega Franca Copettija iz Njive. Copetti je bil že čuvaj gozdnega konzorcija v Pontablju in zato mu služba ne bo težka oziroma nova. Službo bo prevzel s prvim marcem.

FOJDA

Zaradi mraza popokale vodovodne cevi

Pretekli teden, ko je tudi naše kraje, posebno hribovske, zajel hud mrz, so v Ronkih popokale vodovodne cevi. Sedaj bo treba počakati ugodnega vremena, da bodo pokvarjene cevi zamenjale z novimi.

Umrla je Marija Pelizzo

Po kratki boleznici je dne 16. t. m. umrla Marija Pelizzo, sestra župana in senatorja Pelizza. Njegova pogreba se je udeležilo izredno dosti ljudi ne samo iz domače vasi, ampak tudi iz Čedada. Vidma in drugih krajev, saj je bila rajnika zelo ugledna žena.

Fazani in zajci

Na zasedanju skupščine občinskega lovskega gojitvenega lovnišča so povedali, da bodo spustili letošnjo pomlad v lokalne gozdove nad 60 divjih zajcev in okoli 70 fazanov. Kraji so zares primerni za lov in zato ne bo manjkalo lovcev iz Vidma in bližnjih krajev po naših vaseh.

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

V Gorici razpravljali o problemih manjšin

let kasneje ponovili De Gasperi, ko je obiskal Čedad. Trikolornosti so naše ljudi pretepli, varnostni organi pa so mnoge zaprli. Slovenska duhovščina se je obrnila celo do samega papeža. Mnogi duhovniki so zato bili smatrani za protidržavne elemente. Lani oktobra smo na predsednika Saragata naslovili spomenico, zahtevajoč za enakopravno ravnanje kot z ostalimi Slovenci v Italiji. Odgovor še danes ni prišel. Pač pa so nam odgovorili šovinistični časopisi, navajajoč tezo, da nismo Slovenci, ker nismo v vojski nikoli imeli nobenega dezerterja; da smo zvesti italijanski državljanji in Italijani, kakor tudi, da je sovražnik države vsak, ki zahteva manjšinske pravice za naše prebivalstvo.

Slehernemu pametnemu človeku pa je jasno, da se naša lojalnost do države ne more razlagati kot

odpoved narodnostnim pravicam. Če pa je res, da naši ljudje nimajo narodnostne zavesti, kdo je temu kriv? Saj smo zanj bili otropani, včasih celo z oboroženo roko. To pa nikakor ni v čast onim, ki so nam vladali. Njihova dolžnost je, da nam povrnejo, kar so nam vzeli. To lahko store samo z ustanovitvijo slovenskih šol ter ustvaritvijo takega demokratičnega svobodnega vzdušja, da se bo naš človek počutil resnično enakopraven.

Ob koncu so enoglasno sprejeli važno skupno izjavo, ki jo bomo objavili v prihodnji številki, ker nam danes primanjkuje prostora.

Naj še dodamo, da se je prvi dan sestanka zaključil s koncertom dveh italijanskih zborov iz Jugoslavije in dveh slovenskih iz Italije v mali dvorani «Unione Ginnastica Goriziana». Čisti izkupiček je namenjen lanskim poplavljenecem.

TRGOVINSKA IZMENJAVA Z JUGOSLAVIJO

V Zagrebu bo razstavljaljo 21 furlanskih podjetij

Tudi letos, in sicer aprila meseca, bo razstavljaljo na zagrebškem velesejmu večje število italijanskih podjetij, med temi tudi 21 furlanskih. Do sedaj niso še nikoli beležili tako visoke udeležbe. Furlani so se prvokrat udeležili zagrebškega velesejma pred tremi leti in od takrat se število razstavljalcev vsako leto dviguje.

Letos bodo razstavljaljo sledeča podjetja: «Agromatica» iz Vidma, Bernè iz San Daniele, Del Bianco iz Vidma, Esani Egidio iz Vidma, «Faima» iz Spilimberga, Forgiarini iz Humina (Gemona), Gaspario iz Morsana pri Tilmentu, «Idromeccanica» iz Aiela, Moro Lorenzo iz Porcie, Pradelo Fortunato iz Sacile, «Sandix» iz Remanzacca, «Sic» iz Pavie pri Vidmu, «Socom» iz Remanzacca, «Stival» iz Pordenona, Tellini iz

Vidma, «Termomeccanica» iz Porcie, Trevisanuz iz Poincinicca pri Zoppoli, Zilli-Passador iz Cordenonsa, «Tec» iz Cordenonsa in Messina iz Remanzacca.

Nekatera podjetja bodo potem razstavljaljo tudi v Novem Sadu, kjer bo tudi organiziran sejem.

Povišana draginjska doklada

Na osnovi pravilnika, ki ureja premično lestvico mesečnih zaslužkov glede na glbanje življenjskih stroškov, je bila v Italiji 1. februarja letos povišana draginjska doklada (caro vita) za uslužbenca industrijskega, trgovskega in kmetijskega sektorja za eno točko. Nova draginjska doklada velja za trimesečje februar - marec april 1967.

Olajšave za prehod jugoslovanske meje

Odbor zveznega sveta zvezne skupščine za družbeno varnost in narodno obrambo je sprejel načrt zakona o spremembah in dopolnitvah sedanega zakona o prehodu državne meje in gibanju v mejnem področju. S predloženimi spremembami se poenostavlja postopek za izdajanje dovoljenj za bivanje tujcev v mejnem področju. Nadzorstvo nad potniškim mejnim prometom se prenaša na organe notranje uprave republike. Na seji je namestnik zveznega tajnika za notranje zadeve obvestil člane odbora, da se trenutno pripravljajo še nekateri drugi zakonski predpisi o prometu potnikov čez državno mejo. Med drugim se proučuje tudi možnost, da se ukinejo vizumi, tako da bi za odhod Jugoslovancev v inozemstvo zadostoval samo potni list brez jugoslovanskega vizuma.

Prapotno - Poročil se je naš vaščan železničar Silvano Magnan z Lauro Fanna iz Čedadada. Prijatelji jima želijo mnogo sreče in veselja na skupni življenjski poti.

Sovodnje - S pridržano prognozo so sprejeli v čedadski bolnici 79 letno Ano Vogrič iz Pečnjega. Žena je padla doma v hiši in ji je pri padcu počila lobanja. Njeno stanje je izredno težko, ker je dobila tudi pljučnico.

Sv. Lenart - Pri delu se je 49 letni Mario Scaunich močno usekal s sekuro v levo nogo. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravil v dveh tednih.

Centa - Za konzula italijanskega «Touring cluba» je bil imenovan Giuseppe Trusgnach.

Srednje - V obliški fari so zbrali za poplavljenca 23.640 lir.

Grmek - Tele dni je prišlo na občino sporočilo, da je dežela nakazala 15 milijonov lir za napeljavo kanalizacije. Ljudje so to novico sprejeli z velikim zadovoljstvom.

Sovodnje - Pred dnevi je umrla najstarejša žena sovodenjske občine: Katerina Rukin. Stara je bila 93 let. Še do nedavnega, dokler ni oslepela, je opravljala vsa hišna dela. Visoka starost v naših krajih ni redka.

SV. PETER - Vse je globoko pretresla žalostna vest, da je nenadoma umrl mehanik Renzo Franceschinis. Bil je star komaj 44 let in ga je zadela srčna kap. Čim so domači opazili, da mu je slabo, so ga takoj prepeljali v čedadsko bolnico, a je že med potjo umrl. Bil je dober delavec in pošten mož, zato ga bodo vsi težko pogrešali.

Sv. Lenart - Hišna gospodinja Ines Colledet por. Podrecca je padla po zmrznjeni poti, ko je nesla v hlev vodo za napajanje živine. Pri padcu si je zlomila več reber in zato se bo morala zdraviti najmanj mesec dni.

Dreka - Notranje ministrstvo je dodelilo občini Dreka in Grmek tri milijone lir prispevka za po-

pravilo cest, ki jih je poškodovalo neurje. Z deli bodo pričeli v kratkem.

Iz Idrijske doline

Iz občinskega sveta

Pretekli teden se je vršilo v Prapotnem izredno zasedanje občinskega sveta. Med drugim so sklenili, da bodo dali še letos urediti občinski sedež in ojačiti javno razsvetljavo. Nadalje so še sklenili, da bodo uredili del ceste, ki vodi od razpotja pri Podrskiji do razpotja v Salamant in od državne meje, ki vodi proti Stari gori. Nazadnje so še imenovali svojega zastopnika v upravni svet šolskega patronata in v odbor OMNI.

Trbiž

Mednarodni veleslalom

V Trbižu se je vršil mednarodni veleslalom, katerega so se udeležili poleg Italijanov tudi Avstrijci in Jugoslovani. Proga je bila dolga 1800 metrov z 58 vrataci in 400 metrov višinske razlike. Zmagali so ekipno: 1. Avstrija, 2. Jugoslavija, 3. Italija.

Tla iz nepobarvanega lesa po večkratnem pranju počrnijo, če jih preveč močimo. Zato moramo najprej očistiti madeže s smirkovim papirjem in vodo, v katero smo dali nekaj kapljic amonijaka. Šele nato lahko tla poribamo in pri tem uporabljamo milo ali detergent. Les pa bo postal še bolj bel, če ga takoj po pranju obrišemo s suho krpo.

Krpo iz srnine kože, ki je postala trda, napravimo spet lepo voljno in mehko, če jo splaknemo v dva in pol litra vode, ki smo ji dodali žličko olivnega olja.

Anekdote

Pri švedskem kralju in vojskovodji Gustavu Adolfu so se zglasili trije tujci in se mu ponudili za volhune. Za večjo vsoto so hoteli izdati važne podatke o svoji domovini. Gustav jim je plačal dogovorjeni denar, kar je eden izmed ovaduhov vzroji: «Veličanstvo, denar je ponarejen!».

«Za izdajalce domovine je dober tudi ponarejen denar», je rekel kralj in jih nagnal.

Grški cesar Andronik je imel ljubezenska razmerja z najlepšimi ženskami svoje prestolnice. Da bi lažje onemogočil njihove može, je vsem podelil lovsko pravico, kateri znak so bili rogovi, ki so jih lahko pritrdili na svoje hiše. Možje so tega priznanja bili veseli, žene pa so rade pomagale, da so ga tudi upravičili. Odtlej imajo možje z nezvestimi ženami «roge».

Za smeh in dobro voljo

Novoporočenca se pogovarjata o predvidenem poročnem potovanju. On predlaga križarjenje po Jadranu.

«Toda, dragi, bojim se morske bolezni!».

«Ljubica, le nič strabu! Ljubezen je najboljšo zdravilo zoper morsko bolezen».

«Ze, že, in kaj bo na povratku?».

«Prisegal si mi, da se bova poleti poročila, no, torej?».

«Toda mucika, ali je to sploh kakšno poletje?».

Kupite najsolidnejše slovensko pohištvo, ki ga izdelujejo najbolj večji mizarji iz svetovno renomiranega lesa. Projektirali so ga najbolj znani italijanski arhitekti.

Dobite ga po konkurenčnih cenah v

TRGOVINI

«MEBLO»

KIDRIČEVA V NOVI GORICI

Kupcem š področja Furlanije - Julijske Benečije dostavimo že ocarinjeno pohištvo na dom in ga montiramo.

CENA IN KVALITETA BREZ PRIMERE v trgovini «MEBLO» v NOVI GORICI

Kakuo uničemo voluharja?

Dostikrat čujemo naše kmete se kumrat, de kaj škode jim nardi oku sadnega drevja voluhar. Tista miš napravi narbuj škode u zguodnim pomladskim cajtu, kar ji parmanjka za jest an zatuo jo u telim cajtu narbuj lahko ujamemo al' zastrupimo. Lovimo jo lahko z več suortami skopci zjutraj al' zvečer. Z lopato odpremo tisto jamo, ki jo je miš nardila, jo ocedimo an par kraju nastavimo skopac. Jamo je trjeba pokrit z dasko al' z malo zemjé, de ostane takuo temà noter na smijemo pa zatakni vas ajar. Voluhar, to je tista miš, ne prenaša zunanjega ajarja an zatuo se zbliža hitro za zaprjet jamo an takuo se ujame u nastavjen skopac.

Voluhar se tud' zastrupi na tolu vižo. Uzemimo an koranj, ga preježemo po dougem an ga namažemo s strupom za miši, ki ga ukupimo u specjariji. Potlé obe dvje polovice korenjâ jih stisnimo skupaj an jih zapnemò s lesjenimi klinčki an tuo potisnemo u jamo. Koranj ga nastavimo t'kaj krat, dok ostane, kar takuo vjemo, de nje več voluharja noter.

Prej ku nastavimo muoramo se roké namazat z zemjo, de takuo zakrijemo človeški duh, zak voluhar dobro poduši.

Za pregat voluharja je dobar tud' «karborid», «arborid», gnojnicca itd., a tiste reči samo preženejo tiste miši an zatuo je bujš, de nastavimo skopac al' strup.

Voluhar grize koreninice, posebno mlademu sadnemu drevju an s tem djela veliko škodu, zak dostokrat se posušijo use drevesa.

Če sod teče

Če vidite, de sod teče, čeglih je biu dougo cajta namočen, provajta še tuole an vidli buoste, de na bo vič zgubju. Zmješajte drobno stoučen vinski kaman an ugasnjeno japno an potlé s tjem zamašite use mjestâ, ki puščajo. Ta zmes se ujame tud' na mokrim kraju od soda; treba pa je tuo djelat hitro, zak vinski kaman an japno se hitro stardijo.

Če imà krava buono vime

Dostikrat postane kravi use ardeče an inflamano vime an je vič kmetu, ki na vejo kako žvini pomagat. Par taki žvinski boljezni je narbuojš, de mažete vime za nekój dni s «sulfatizol» u tabletah. Tiste tablete, ki jih prodajajo u specjariji jih stoučete u droban prah an jih zmješate z raztopljenim sadlom al' pa s kanferjevo mastjo. Tist človek, ki maže s kanferjevo mastjo na smije moust drugih krau, zak mljeko bi ušafalo potlé tist duh po kanferjo.

JOSIP JURČIČ

SLOVENSKI JANJČAR

61. Kmetom je že huda predla, ko jimiskoči na pomoč sicer majhen, vendar hud pomočnik. Janičar na lipi je dregnul z nogo v duplo, kjer so gnezdili sršeni. Le-ti naglo prihru-me in jeli so pikati Turke pod drevesom. To videti, raste kmetom srce in Turki, ki so se imeli braniti zoper orožje kmečko in razdražene sršene, morali so se umakniti pred jezno živaljo.

62. Mrak se je že spustil nad deželo in Turki se utabore na griču pod cerkvijo. Vendar noč ni bila temna. Turki so bili zažgali mnogo kresov. Povsod so gorele lesene kmečke kočé; cele vasi v ognju in nobene roke, da bi gasila, kajti pobegnili je vsak v hosto, ali v kamniti grad, ali v utrjeno cerkev, da si ohrani golo življenje.

63. Peter je bil pobegnul v hosto. Najrajši bi bil prišel domov na svoj trdni grad. Ali slabo je poznal svojo deželo, pravega pota do svojega gradu ni vedel po gozdu, po planem pa bi bilo mogoče zavoljo Turkov. Mogoče je tudi, da od golega strahu ni vedel kod hodi in, ko se je zmračilo, bil je Peter, spehan in shojen, ne daleč od tam, kjer je zavil proti svojemu domu.

64. Sredi hoste je stala lesena hiša in mlin. Hiša je bila zaprta, kolesa pri mlinu zavrtâ, vse je bilo zapuščeno in tiho. Tu sem pride Peter ves zdelan in se zarije v kup listja, ki ga je pustil mlinar nad nastreškom. Zares slabo prenočišče gospodu iz gradu, ali nevarnost in nesreča zravnata vsak razloček med kmetom in plemitašem.

Narisal: M. BATISTA

Per la terza volta a convegno le Comunità linguistiche

Discussi a Gorizia i problemi della minoranza slovena in Italia e di quella italiana in Jugoslavia

Oltre alle figure più rappresentative delle due Comunità linguistiche, presenti anche autorità e personalità tra cui il Console italiano di Capodistria e quello jugoslavo di Trieste - Tra le molte adesioni quelle del Sottosegretario on. Ceccherini, del Presidente della Giunta Regionale dott. Berzanti, del Vice Presidente dott. Giacometti e dell'on. Zuccalli - Il saluto agli ospiti lo ha espresso il Sindaco on. Martina - Hanno svolto relazioni: Boris Race per la Comunità slovena e Antonio Borme per la comunità italiana - Rilevata la precarietà del Gruppo linguistico sloveno del Friuli

In un'atmosfera di piena comprensione e amicizia, nei giorni di sabato 18 e domenica 19 corrente, si è tenuto a Gorizia, nella sala Attems, il terzo qualificato Convegno, che ben si può definire di vertice, vale a dire al massimo livello, dei rappresentanti della minoranza slovena in Italia e di quella italiana in Jugoslavia.

Diremo subito che più che tutto il Convegno — che è stato caratterizzato dalla lettura delle rispettive relazioni, da un dibattito confortato da felici ed esaurienti interventi e da manifestazioni di contorno a sfondo folcloristico — ha notevolmente contribuito a rendere più chiare e nette le rispettive situazioni, precisandone soprattutto i lati ritenuti non del tutto o affatto positivi, nonché a rinsaldare viepiù i sentimenti di reciproca fiducia, di comprensione e di amichevole stima tra due Comunità che, suppergiù, hanno da affrontare e risolvere gli stessi problemi.

La delegazione della Comunità slovena era composta dai membri del-

l'Esecutivo dell'Associazione Economico-Culturale Slovena in Italia e presieduta dall'ing. Boris Race, e quella della Comunità italiana dai membri dello Esecutivo dell'Unione degli Italiani per l'Istria e Fiume e presieduta dal prof. Antonio Borme. Entrambe le delegazioni sono state, prima dell'apertura ufficiale del convegno, ricevute in Municipio dal Sindaco di Gorizia on. Michele Martina che rivolse loro cordiali parole di saluto; saluto che ha cortesemente esteso anche ai molti altri presenti tra cui il dott. Amedeo Cerchio, console generale d'Italia a Capodistria, Jože Gačnik console di Jugoslavia a Trieste, il dott. Bruno Chientaroli presidente della Provincia di Gorizia, l'Assessore comunale di Trieste Dušan Hreščak, vari assessori e consiglieri comunali della Regione e altre personalità della vita politica, sociale e amministrativa.

Per l'accoglienza e la fraterna ospitalità hanno espresso sensi di vivo ringraziamento il prof. Borme e l'ing. Race.

slovena, già esposte nelle nostre comuni conclusioni di due anni fa.

La legislazione che, nello spirito della Costituzione dello Stato e dello Statuto regionale, sancisce gli elementari diritti delle minoranze, specie per ciò che concerne la lingua materna, resta ancor sempre estremamente manchevole. Il Memorandum d'Intesa non ha ancora valore di legge, per cui nemmeno nel Triestino — a parte le rare eccezioni — viene realizzato il diritto all'uso della lingua slovena nei rapporti d'ufficio. Nei tribunali la lingua slovena è addirittura proibita. Anche la questione della giusta rappresentanza slovena negli Uffici, nelle istituzioni dello Stato, nei Tribunali e nelle Commissioni, è tuttora aperta.

La situazione della Slavia Friulana e della Val Canale rimane immutata. Gli sloveni di quelle zone non godono di alcun diritto nazionale. In tale clima gli sloveni della Slavia Veneta hanno atteso nell'ottobre dello scorso anno il centenario dell'appartenenza all'Italia. I loro rappresentanti e i rappresentanti degli sloveni della Val Canale hanno inoltrato un toccante memoriale al Presidente della Repubblica che allora si trovava in visita da quelle parti.

Nel settore dell'istruzione ci sono tuttora grandi lacune per quanto riguarda l'applicazione della Legge sull'istruzione scolastica. Neanche gli obblighi derivanti dallo Statuto speciale, che è parte integrante di un accordo internazionale, vengono messi in pratica. Nell'odierna circostanza dobbiamo nuovamente sottolineare il nostro rifiuto alla prassi della reciprocità per le decisioni che riguardano l'applicazione delle norme dell'accordo. La condanna più autorevole di tale modo di agire è rappresentata dalla decisione accolta al termine dei colloqui fra i presidenti Moro e Stambolić, secondo la quale tale accordo va attuato non solo nella lettera, ma anche nello spirito.

Nelle condizioni attuali, in cui non godiamo neppure del bilinguismo amministrativo, fino a che non potremo liberamente esprimerci nella nostra lingua materna negli uffici e in tribunale, fino a quando nei rapporti con le autorità non potremo esprimere né oralmente né per iscritto il nostro pensiero, pensiero che ognuno può esprimere in ogni sua sfumatura soltanto nella propria lingua, fino a quando non vedremo degli sloveni occupare posti di responsabilità, fino a quando non vedremo scritte pubbliche anche in sloveno, fino a quando le organizzazioni slovene culturali, economiche, sportive e di altro tipo non verranno veramente e completamente equiparate con quelle analoghe italiane, cioè fino a quando non avremo eguaglianza di diritti in campo economico, politico e culturale, ci sentiremo in stato di inferiorità e il processo di assimilazione continuerà a toglierci parti del nostro corpo nazionale. Per tutte queste ragioni rimangono ancor sempre pienamente valide quelle richieste che abbiamo formulato insieme nei nostri due ultimi incontri e che abbiamo rinnovato nella sessione dell'Assemblea generale dell'Unione economico-culturale slovena due mesi addietro. In tale sessione abbiamo chiesto anche che, oltre ad una soluzione globale di questi nostri problemi, ne vengano risolti parallelamente ed urgentemente anche altri: come l'estensione della legge sulle scuole slovene della provincia di Udine e una giusta rappresentanza degli sloveni nel rinnovo del personale di uffici ed enti pubblici.

Per sottolineando tutte queste richieste dobbiamo tuttavia rilevare che oggi i tempi maturano più rapidamente. Ciò è evidente soprattutto nelle sempre nuove conquiste democratiche generali, nell'aspirazione dei cittadini di ancor più liberi rapporti sociali.

Il pensiero che venne espresso nel nostro incontro di due anni addietro, ossia che le due Unioni si adoperino per sempre migliori rapporti fra i due Paesi confinanti, Jugoslavia e Italia, e per più sempre stretti legami fra le due zone di confine, ha assunto in questo frattempo forme concrete che si esprimono in una maggiore liberaliz-

zazione dei passaggi di frontiera, in una più intensa collaborazione economica. Proprio nell'integrazione delle economie di entrambe le parti di confine vediamo la garanzia per più dura-

turi e saldi legami, perchè la reciproca dipendenza economica approfondirà anche il reciproco rispetto, il che dovrà necessariamente riflettersi anche nei confronti delle minoranze.

Per la Comunità italiana sulla tribuna Antonio Borme

Parla il prof. Antonio Borme

Con pari attenzione e interesse è stata seguita la relazione svolta dal prof. Antonio Borme a nome della minoranza italiana (Unione degli Italiani di Fiume e dell'Istria) che vive in parte nella Repubblica Socialista di Croazia e in parte, quella minore, nella Repubblica Socialista di Slovenia.

Oggi, a distanza di due anni, ha precisato a un certo punto l'oratore, possiamo constatare che le condizioni generali della nostra esistenza sono divenute più favorevoli e che il progresso in tutti i campi delle relazioni italo-jugoslave è per noi motivo di compiacimento; perchè, a prescindere dallo obbligo per un paese veramente democratico di non subordinare il trattamento da esso riservato ai propri gruppi etnici, alle indicazioni della scala barometrica dei rapporti con i Paesi confinanti, non è giusto ignorare che la collaborazione e la comprensione reciproche sono le più adatte a creare la disponibilità d'intenti e di azioni migliore per affrontare e risolvere pure i nostri problemi.

La nostra lealtà ai principi informativi dei Paesi in cui viviamo è fuori discussione, e del resto essa è convalidata dalla vita giornaliera. Non vorremmo però che il lealismo alla compagine dello Stato, alle sue strutture ed ai suoi valori costituzionali fosse confuso con la rinuncia alla nostra dignità nazionale. Non vorremmo che il grado di questa lealtà fosse valutato in base alla nostra prontezza o meno a cedere alle prospettive di una lenta ma sicura estinzione nazionale.

E' ormai chiaro che ogni gruppo nazionale, se vuole conservare la propria fisionomia, se vuole svilupparsi normalmente, deve liberarsi da ogni complesso di inferiorità, da ogni tutela paternalistica più o meno interessante.

Per il gruppo etnico italiano vivente in Jugoslavia il biennio trascorso è stato contraddistinto da una serie di elementi nuovi, che hanno contribuito, pur nella parziale soluzione delle questioni pendenti, a creare condizioni più favorevoli per il suo sviluppo multiforme, indisturbato, paritetico. Non vorremmo essere fraintesi né vorremmo essere tacciati di demagogia o di falsificazione della realtà. Noi che questa realtà la viviamo siamo i più consapevoli delle sue manchevolezze e adatteremo perciò anche in questa circostanza il metro obiettivo della critica severa ma costruttiva, senza indulgere a facili compiacimenti per i risultati che sono stati effettivamente conseguiti nella nostra incessante azione, preoccupati soprattutto delle molte lacune che ancora devono essere colmate e dai pre giudizi che devono essere superati.

E' opportuno ricordare che il gruppo etnico italiano è tutelato da tutta una gamma di disposizioni contenute nelle costituzioni federale e repubblicane, in altre leggi e negli statuti co-

muni, di disposizioni che costituiscono un solido argine contro qualsiasi tendenza assimilatrice e che garantiscono i diritti concernenti la lingua, la cultura, le tradizioni, che assicurano l'uguaglianza in tutti i campi della vita sociale. Tuttavia sarebbe errato credere che questa tutela giuridico-costituzionale si traduca automaticamente in una situazione di fatto.

Circa il bilinguismo esso è qualcosa di più nobile, di più elevato. Esso è fattore educativo che rende migliori gli uomini che lo praticano in uno sforzo comune a comprendersi, a rispettarli e ad amarsi a vicenda, in un anelito teso a eludere l'ostacolo costituito da differenti mezzi espressivi per avvicinare e intrecciare culture, tradizioni, mentalità e per riconoscersi soltanto uomini nel senso più profondo di questa parola.

Il prof. Borme, dopo aver analizzato i problemi della scuola, della cultura, dell'editoria e del settore giornalistico, soffermandosi sui lati negativi, così si è espresso:

Il gruppo italiano ha continuato a dare il proprio apporto alla soluzione dei problemi generali del Paese e delle zone nelle quali vive. L'inserimento dei connazionali in tutti i settori della vita politica, economica e culturale è un processo normale, i cui inizi risalgono alla fine del secondo conflitto mondiale. La partecipazione di centinaia di cittadini di nazionalità italiana alla direzione della vita pubblica, della economia, nelle vesti di funzionari dirigenti, di consiglieri comunali, di deputati, di dirigenti aziendali, di produttori-amministratori, eccetera, è la dimostrazione pratica della vitalità e validità del gruppo etnico e della cura che ad esso e alla sua presenza fattiva nella dinamica del progresso sociale viene dedicata dagli organismi competenti.

Da parte sua, il gruppo etnico italiano vivente in Jugoslavia ha sempre indirizzato, e indirizza, la propria azione con decisione, con convinzione e autonomia, ispirandosi a quanto stabilito dal suo statuto e dal suo indirizzo programmatico. Esso è divenuto sempre più un organismo dinamico, sensibilissimo a tutte le esigenze dei connazionali che in esso hanno riposto la propria fiducia.

L'Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume si è pienamente affermata nella vita sociale, conquistandosi con la sua costanza, con la sua serietà e con la sua maturità, l'autorità e la stima indispensabili per procedere, nella consapevolezza delle sue prerogative, dei suoi diritti e dei suoi doveri verso la comunità sociale in cui vive e verso la nazione di origine, incontro a nuovi successi che non mancheranno.

Izidor Predan, vicepresidente della Unione Economico-Culturale Slovena, prof. Andrej Budal, già preside dello Istituito Zanon di Udine; prof. Umek, Appollonio Abraham; avvocato Angelo Kukanja; prof. Iliasich; Gorazd Vesel, presidente dell'Unione dei Circoli Culturali Sloveni del Friuli-Venezia Giulia; prof. Pellizzer; prof. Fusilli; Bogdan Samsa, segretario dell'Unione Culturale-Economica Slovena del Friuli Venezia Giulia; dr. Zappia; dr. Stanislav Oblak; avvocato Peter Sancin, capo gruppo consigliere socialista al Comune di Gorizia; Dušan Bole ed altri.

Infine, a conclusione dei lavori, è stata approvata all'unanimità un'importante mozione comune che pubblicheremo nel prossimo numero a causa della tiratura di spazio.

Merita informare che la prima giornata del Convegno si è conclusa con una nota festosa, e precisamente con uno spettacolo corale-folcloristico impecabilmente eseguito da complessi dei due gruppi etnici nella sala dell'Unione Ginnastica Goriziana. E non possiamo esimerci dall'informare che il ricavato di tale manifestazione è stato devoluto agli alluvionati.

LA RELAZIONE DI BORIS RACE a nome della minoranza slovena

Nel palazzo Attems per primo il Presidente della SKGZ ing. Boris Race ha svolto, seguito con il più vivo interesse e spesso ripagato da calorosi battimani, la relazione a nome della minoranza slovena; relazione che è stata efficace, chiara, ampia e minuziosa e, più che tutto, documentata.

Egli così ha esordito: Le riunioni comuni tra il Comitato esecutivo dell'Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume e la Slovenska kulturna gospodarska zveza costituiscono un mezzo importante e nel nostro caso anche un modo efficace per la trattazione della problematica della minoranza. Esaminando la situazione reciproca, abbiamo reso possibile il confronto tra i principi e la situazione di fatto.

Pensiamo di non peccare d'immodestia affermando di aver contribuito ad una certa chiarificazione dei concetti in Italia e innanzitutto nella zona di Trieste e nel Goriziano.

Considerare la minoranza come un corpo estraneo ha provocato e provoca soltanto il suo maggiore isolamento e allontanamento dallo Stato. In tutti e due i casi si esercita violenza nei confronti della minoranza, violenza che non si accorda ne con i principi democratici, ne con il senso di umanità che devono informare oggi i rapporti tra gli uomini. Bisogna partire dal fatto che gli appartenenti ad una minoranza nazionale sono cittadini dello stesso Stato, come lo sono gli appartenenti alla maggioranza nazionale, e che occorre perciò assicurare loro un trattamento paritetico in campo economico, politico e culturale, che occorre loro riconoscere uguali diritti nazionali, uguali diritti all'uso della lingua materna, come ai cittadini della maggioranza; occorre tutelare le loro caratteristiche e

offrire loro una sensazione di sicurezza di essere a casa propria; in breve, bisogna renderli cittadini soddisfatti.

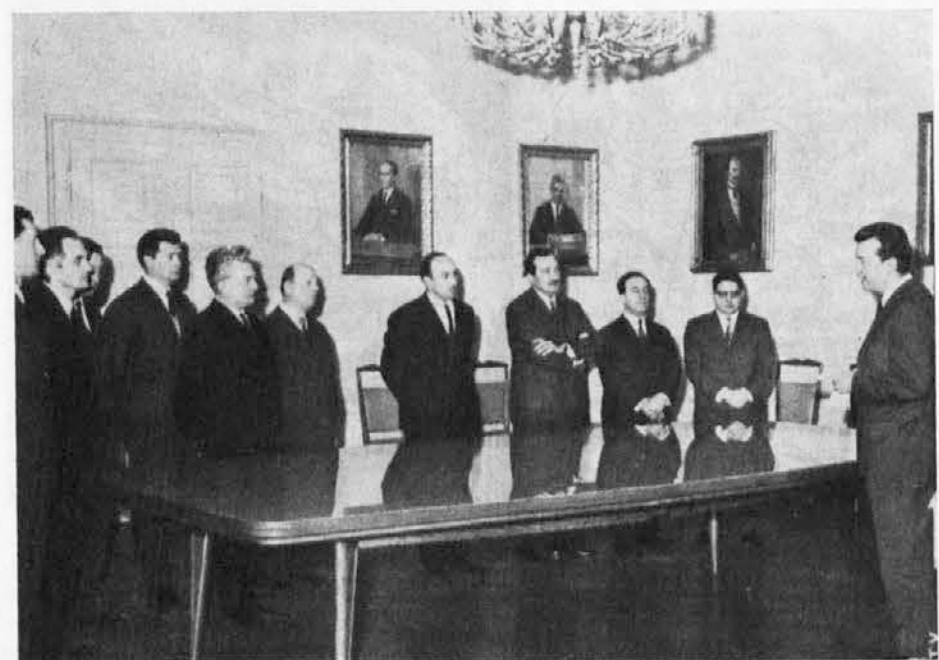
L'elenco delle misure adottate nello scorso biennio in favore del gruppo nazionale minoritario sloveno in Italia è breve.

Una legge sui nomi personali, che stabilisce la facoltà dei genitori di dare ai propri figli i nomi della grafia delle minoranze nazionali riconosciute. In tal modo è stato tolto di mezzo uno sgradevole rimasuglio della legislazione fascista. Nell'ambito della presidenza della Giunta regionale del Friuli-Venezia Giulia è stato costituito un organo che dovrebbe trasformarsi in «Ufficio per le minoranze nazionali». Che cosa abbia fatto finora questo organo non ci è noto in quanto manca una relazione in merito.

A Trieste e a Gorizia sono stati rinnovati il Consiglio comunale e la Giunta provinciale. In entrambi sono stati eletti anche Sloveni. Con ciò è stato inferito un duro colpo a quelle forze retrograde che vorrebbero sotto ogni aspetto mantenere gli sloveni al livello di cittadini di grado inferiore. Oltre al Teatro sloveno, anche altre associazioni e istituzioni dell'Unione hanno cominciato in questo periodo a ricevere aiuti dai fondi statali. Tuttavia questi aiuti sono per ora così limitati da avere un carattere puramente simbolico.

Alla sessione della Commissione mista italo-jugoslava è stata concordata la costituzione a Trieste del più che necessario Istituto professionale a indirizzo tecnico. E' inoltre preannunciata la costituzione a Gorizia di un Istituto professionale a indirizzo commerciale.

Più a lungo invece l'elenco delle esigenze non esaurite della minoranza

Il Sindaco Michele Martina porge il benvenuto alle due delegazioni, alle autorità e a tutti i convenuti.